
A la colònia penitenciària

per Franz Kafka

«És un aparell singular», va dir l'oficial al viatger en missió de recerca, i va donar una ullada amb un cert esguard admiratiu a l'aparell en qüestió, que li era de sobres conegut. El viatger semblava haver acceptat només per cortesia la invitació del comandant, que li havia demanat d'assistir a l'execució d'un soldat condemnat per desobediència i injúries al seu superior. L'interès per aquesta execució no era pas tampoc gaire gran, a la colònia penitenciària. O almenys en feia l'efecte, ja que, en la fonda i arenosa vall, closa tot al seu voltant per vessants pelats, llevat de l'oficial i del viatger, només hi havia el condemnat, un home toix i bocarrut, de cabell i cara esclarissats, i un soldat, que aguantava una grossa cadena de la qual sortien unes altres de més petites, embaulades les unes amb les altres, que emmanillaven el condemnat de coll, cames i braços. Aquest, tanmateix, presentava un aspecte tan mesellament abatut, que, en el cas que l'haguessin deixat guimbar lliurement per aquells vessants, només hauria calgut fer-li un xiulet poc abans de l'execució perquè hi tornés.

El viatger parava ben poc esment en l'aparell i donava toms amunt i avall per darrera el condemnat, amb desinterès força visible, mentre l'oficial tenia cura dels darrers preparatius, adés arrossegant-se per sota l'aparell, d'allò més encastat en el terra, adés enfilant-se per una escaleta cap a la part superior a fi de revisar-hi quelcom. Era, tot plegat, una feina que hauria pogut deixar-se en mans d'un maquinista, però l'oficial la duia a terme personalment, i amb gran delit, ja sigui perquè n'era un aferriat partidari, d'aquest aparell, ja sigui perquè, a causa d'altres raons, era una tasca que no podia ser confiada a ningú que no fos ell. «Ara ja està tot a punt!», va exclamar finalment, i va baixar de l'escaleta. Estava extraordinàriament fatigat, alenava amb la boca tota oberta i s'havia entatxonat sota el coll de l'uniforme un parell de delicats mocadors de senyora. «Aquests uniformes resulten massa gruixuts aquí en ple tròpic», va dir el viatger, en comptes de demanar informació sobre l'aparell,

tal com esperava l'oficial. «Ben cert —va respondre aquest, tot rentant-se les mans, brutes d'oli i de greix, en un cubell d'aigua disposat a aquest efecte—, però també signifiquen la pàtria, i no volem perdre-la, nosaltres, la pàtria. Bé, però mireu-vos aquest aparell —va afegir tot seguit, eixugant-se les mans amb un drap i assenyalant alhora cap a l'aparell—. Fins ara ha estat necessari el treball manual, però a partir d'ara funcionarà tot sol.» El viatger va assentir i va seguir l'oficial. Aquest intentava de preveure qualsevol incident que pogués sorgir-hi, i després va dir: «Naturalment que s'hi produeixen alteracions; espero que avui no n'hi haurà cap, però de tota manera cal comptar-hi. L'aparell ha d'estar ininterrompudament dotze hores en marxa. Per bé que puguin produir-s'hi alteracions, però, seran sempre de poca importància i eliminables de seguida.»

«No volem seure?», va acabar preguntant, alhora que d'una pila de cadires de rodes n'extreia una i l'oferia al viatger; aquest no va poder refusar-la. Es va trobar assegut al costat d'una rasa, a la qual va dar una mirada fugissera. No era gaire fonda. A l'una banda hi havia la terra que n'havien excavat, amuntgada, com fent un talús, a l'altra es dreçava l'aparell. «No sé —va dir l'oficial—, si el comandant ja us ha explicat com funciona l'aparell». El viatger va fer un gest indefinit amb la mà; no demanava res de millor, l'oficial, ja que això li permetria d'explicar-ho ell mateix. «Aquest aparell —va dir repenjan-se sobre una biela—, és un invent del nostre anterior comandant. Vaig colaborar ja d'antuvi en les primeres temptatives i vaig prendre igualment part en totes les tasques fins a veure'l acabat. No cal ni dir, tanmateix, que el mèrit de l'invent a ell tot sol correspon. No n'heu sentit parlar, del nostre anterior comandant? No? Ves, no exagero pas gens si dic que la instal·lació i el muntatge de tota la colònia penitenciària és obra seva. Nosaltres, els seus amics, ja prou que sabíem, quan va morir, que l'arranjament de la colònia és en si una cosa tan ben travada que el seu successor, per més de plans que pugui tenir en ment, no podrà canviar-ne res, com a mínim en molts anys. I la nostra predicció s'ha vist confirmada; el nou comandant ho ha hagut de reconèixer. Llàstima que no hàgiu conegut l'anterior comandant! Però —va interrompre's l'oficial— no faig més que xerrotejar, quan aquí davant nostre es dreça el seu aparell. Consta de tres parts, com veieu. En el transcurs del temps han anat encunyant-se per a cada una d'aquestes tres parts unes denominacions, diríem, populars. La de sota es diu el llit, la de dalt l'esgrafiador, i la d'aquí el mig, la que balanceja, el rasclet.» «El rasclet?» va preguntar el viatger. No havia parat prou orella, el sol hi petava de valent, en aquella vall no gens obaga, es feia difícil coordinar els pensaments. Tant més digne d'admiració se li apareixia l'oficial, que, en una guerrera cenyida, carregada de corretjam i amb xarretes, explicava ple de delit el que feia al cas i, a més, tot parlant, encara s'afanyava amb un tornavís a collar per ci per lla algun caragol. El soldat semblava estar en idèntica disposició que el viatger. S'havia passat la cadena del condemnat al voltant dels dos canells, es repenjava amb una mà sobre el fusell, tenia el cap mig cot i no es preocupava de res. El viatger no se n'estranyava, car l'oficial enraonava en francès i, el francès, no l'entenien ni el soldat ni el condemnat. Tant més xocant resultava, doncs, que el condemnat, tanmateix, maldés per seguir les explicacions de l'oficial. Amb una mena de somorta tossuderia mirava sempre cap allí on assenyalava l'oficial i, en ser interromput aquest pel viatger, va quedar mirant-se'l igualment com l'oficial.

«Sí, el rasclet —va dir l'oficial—, el nom li escau. Els punxons hi són

disposats en forma de rasclet, tot el conjunt es fa anar com un rasclet, per bé que aplicat només sobre un sol lloc i de manera molt més artificiosa. Vós mateix ho entendreu de seguida. Aquí, damunt el llit, s'hi posa el condemnat. Bé, primer us descriuré l'aparell i en acabat us faré la demostració pràctica de com actua. Així podreu seguir-ho millor. A més, un dels pinyons de l'esgrafiador està massa esmolat i grinyola, quan està en marxa; llavors es fa difícil d'entendre's; costa molt, per desgràcia, d'aconseguir peces de recanvi, aquí. Bé, doncs, com us deia, això és el llit. Està del tot tapat amb una capa de cotó; de la seva finalitat, ja us n'assabentareu oportunament. De panxa sobre aquest cotó s'hi posa el condemnat, nu, naturalment; aquí hi ha corretges per a lligar-lo de coll, de mans i de peus. A la capçalera del llit, on va a parar de moment la cara de l'home, hi ha aquest socó envoltat de feltre, fàcilment regulable, que se li estreny contra la boca. Té la finalitat d'impedir-li que cridi i que s'esqueixali la llengua. L'home, naturalment, es veu obligat a aferrar-s'hi, a aquest socó, car altrament la corretja que té lligada al coll li petaria el ganyot». «Això és cotó fluix?», va preguntar el viatger tot inclinant-se endavant. «Oh, i tant —va dir l'oficial somrient—; toqueu-ho i comproveu-ho vós mateix.» I li va agafar la mà i la hi va fer posar damunt el llit. «És un cotó fluix preparat de manera especial, d'aquí que sigui inidentificable; ja tindré oportunitat més tard de referir-me a la seva finalitat.» El viatger començava a mostrar una certa curiositat per l'aparell; fent visera amb la mà, guaitava cap a la seva part superior. Era una construcció molt alta. El llit i l'esgrafiador eren d'una mateixa envergadura i semblaven talment un parell de baguls foscos. L'esgrafiador estava col·locat uns dos metres per damunt del llit; tots dos estaven fermats als cantons mitjançant quatre barres d'aram que centellejaven al sol. Entre els baguls es balancejava, pendent d'una molla d'acer, el rasclet.

L'oficial a penes s'havia adonat de l'anterior indiferència del viatger, però bé prou que s'adonava ara del seu incipient interès; d'aquí que suspengués de moment les seves explicacions a fi de deixar temps al viatger per a una observació més detinguda. El condemnat es dedicava a imitar el viatger, però com que no es podia posar la mà fent visera havia de parpel·lejar, quan mirava enlaire.

«O sigui, que l'home hi està ajagut», va dir el viatger, tot fent-se enrera en el seient i creuant-se de cames.

«Sí —va dir l'oficial, tirant-se una mica enrera la gorra i passant-se la mà per la cara, amarada de calor—; bé, i ara escolteu. Tant el llit com l'esgrafiador tenen una bateria elèctrica pròpia; el llit la necessita per a si mateix, l'esgrafiador per al rasclet. Un pic l'home hi ha estat lligat, el llit es posa en marxa. Vibra fent breus i ràpides saccades a banda i banda, com també amunt i avall. Haureu vist aparells semblants en sanatoris; però, en el nostre llit, els moviments són exactament controlats; han d'acordar-se escrupolosament amb els del rasclet, al qual pertoca al capdavant d'acomplir la sentència.»

«I com fa la sentència?» va preguntar el viatger. «Tampoc no ho sabeu això?», va respondre sobtat l'oficial, alhora que es mossegava els llavis: «Disculpeu si les meves explicacions són una mica desordenades; us demano perdó. Les explicacions, abans, solia fer-les el comandant; el nou comandant, però, s'ha sostret d'aquest deure honorífic; ara, que a una tan eminent visita —el viatger va fer gest amb les mans de declinar una tal distinció, però l'oficial va insistir-hi—, a una tan eminent visita no la faci ni tan sols sabedora de la forma de la nostra sentència, és altre cop una de tantes innovacions que —va

tenir un renec a punta de llavi, va retenir-se, però, i va dir només—: No n'havia estat posat al corrent, la culpa no és meva. D'altra banda, val a dir, sóc el més indicat per a explicar les nostres menes de sentències, ja que aquí —va dar-se un copet a la butxaca de la pitrera— hi duc els dibuixos pertinents fets a mà de l'anterior comandant.»

«Dibuixos fets a mà del mateix comandant? —va preguntar el viatger—. És que ho era tot en una sola persona? Soldat, jutge, constructor, químic, dibuixant?»

«I tant», va dir l'oficial assentint amb el cap, amb esguard fix i meditatiu. Després va examinar-se les mans; no li van semblar estar prou netes com per a agafar els dibuixos; va tornar, doncs, cap on hi havia el cubell i se les va rentar novament. En acabat va treure's una petita cartera de pell i va dir: «La nostra sentència no és severa. Al condemnat li és escrit al cos, amb el rascllet, el precepte que ha infringit. A aquest condemnat, per exemple —l'oficial va assenyalar l'home— li serà escrit al cos: "Honra els teus superiors!"»

El viatger va guaitar fugisserament cap a l'home, el qual, quan l'havia assenyalat l'oficial, estava capcot, però que ara semblava parar orella tant com podia per tal d'assabentar-se d'alguna cosa. Però els rictus dels seus llavis contrets l'un contra l'altre evidenciaven que no podia entendre res. El viatger hauria volgut preguntar tot de coses, però en veure l'home només se li va acudir: «Coneix la seva sentència?» «No», va dir l'oficial, i es va disposar a continuar les seves explicacions, però el viatger el va interrompre: «De debò que no coneix la seva pròpia sentència?» «No», va tornar a dir l'oficial, i va restar un moment aturat, com si exigís del viatger una justificació més detallada de la seva pregunta, després va dir: «Fóra inútil, d'anunciar-la-hi. Ja l'experimentarà en el seu propi cos.» El viatger volia callar ja, però llavors va sentir com el condemnat li adreçava la mirada; semblava preguntar-li si podia aprovar tot el procediment descrit. Per això és que el viatger, que acabava de repenjar-se altre cop enrera, es va tornar a tirar endavant i va preguntar: «Però que ha estat condemnat, això sí que ho sap, oi?» «Tampoc», va dir l'oficial, i es va riure discretament del viatger, com si ara aquest esperés d'ell encara més confidències singulars en aquest respecte. «No —va dir el viatger acariciant-se el front—, llavors no sap encara tampoc com ha estat duta a terme la seva defensa?» «No ha tingut cap oportunitat de defensar-se», va dir l'oficial desviant la vista en el buit, com si estigués enraonant amb si mateix i no volgués confondre el viatger amb la relació d'aquestes coses que eren per a ell d'allò més òbvies. «Però bé deu haver-ne tingut, d'oportunitat de defensar-se», va dir el viatger aixecant-se de la cadira.

L'oficial va percebre del perill en què es trobava de ser retingut per més temps de continuar explicant l'aparell; d'aquí, doncs, que s'atansés al viatger, l'agafés de bracet i digués, tot assenyalant amb la mà el condemnat, que, en veure l'atenció centrada en ell, s'havia quadrat: «L'afer transcorre de la següent manera. A la colònia penitenciària sóc jo l'encarregat de fer de jutge. A desgrat de la meua joventut. Car jo feia d'assistent a l'anterior comandant en totes les qüestions penals i sóc també qui millor coneix l'aparell. El principi segons el qual decideixo és: la culpabilitat és sempre fora de dubte. D'altres jurats no poden atènyer-se a aquest principi perquè consten de quatre membres o tenen un jurat suprem per damunt seu. No és aquí aquest el cas, o almenys no ho havia estat en època de l'anterior comandant. El nou ha mostrat certament ganes d'ingerir-se en el meu jurat, però fins ara he reeixit a

mantenir-l'en apartat, i continuaré reeixint-hi en el futur. Voleu que se us aclareixi aquest cas; és tan senzill com tots els altres. Un capità ha presentat aquest matí la denúncia que aquest home, que li ha estat assignat com a servent i que dorm davant la seva porta, s'ha quedat adormit durant el servei. El seu deure és el d'aixecar-se a cada toc d'hores i saludar davant la porta del capità. Cap deure pesat, certament, i necessari, car ell ha d'estar prest tant per a la guàrdia com per al servei. El capità va voler comprovar la nit passada si el servent complia el seu deure. En sonar les batallades de les dues va obrir la porta i se'l va trobar arrupit dormint. Va anar a buscar la tralla i li'n va clavar cop a la cara. Per comptes d'aixecar-se i de demanar disculpes, l'home va agafar el seu senyor per les cames, el va sagnar i va cridar: "Llança la tralla o et devoraré." Aquests són els fets. Fa una hora que m'ha vingut a veure el capità, he pres nota de les seves indicacions i tot seguit he dictat sentència. Després he fet encadenar l'home. Tot plegat ha estat molt fàcil. Si primer hagués fet venir l'home a la meua presència i l'hagués interrogat, no n'hauria sorgit sinó confusió. Hauria mentit; si jo hagués reeixit a rebatre les mentides, les hauria substituïdes per d'altres, i així successivament. Ara, però, el faig agafar i no el deixo més. Està tot prou clar ja? Però el temps passa, l'execució ja hauria de començar i encara no he acabat d'explicar com funciona l'aparell.» Va instar el viatger a asseure's, va tornar cap a l'aparell i començà: «Com veieu, es correspon el rasclet amb la forma de la persona humana; aquí hi ha els punxons per a la part superior del cos, aquí els de les cames. Per al cap hi ha destinada aquesta petita falç. Ho veieu clar?» Va inclinar-se deferentment davant el viatger, disposat a proporcionar-li explicacions més detallades.

El viatger va observar el rasclet amb front arrugat. Les referències sobre el procediment judicial seguit no l'havien satisfet. Tot i amb això, es deia, calia tenir en compte que es tractava d'una colònia penitenciària, que unes normes especials hi eren necessàries i que hom hi havia de procedir militarment fins a les darreres conseqüències. Endemés, ell dipositava alguna esperança en el nou comandant, que evidentment tenia la intenció, per bé que d'una manera lenta, d'introduir uns nous procediments, que no podien cabre dins el cap dur d'aquest oficial. Partint d'aquest raonament el viatger va preguntar: «Assistirà a l'execució el comandant?» «No és pas segur», va contestar l'oficial, a qui la insospitada pregunta havia afectat pregonament, fins al punt de desencaixar-li el rostre, altrament cordial: «Precisament per això és que ens hem d'afanyar. Per més greu que em sàpiga, em caldrà fins i tot escurçar les meves explicacions. Però també podria completar-les demà, quan l'aparell ja hagi estat netejat (que s'embruti tant, n'és de fet l'única falla. Ara, doncs, només el més imprescindible). Quan l'home està ja ajagut sobre el llit i aquest comença a vibrar, el rasclet baixa fins a damunt del cos, disposant-s'hi de manera que només el toquin els extrems dels punxons; llavors aquest cable d'acer es posa tibant i dur com una barra, i és quan comença el joc. Un no iniciat no s'adona exteriorment de cap diferència en els càstigs. El rasclet sembla treballar de manera uniforme. És vibrant que clava els seus punxons en el cos, el qual, alhora, del llit estant, vibra també fortament. El rasclet és fet de vidre, per tal de possibilitar a tothom la revisió de com és duta a terme la sentència. Fixar-hi els claus va ocasionar certes dificultats tècniques, però després de moltes proves ho vam aconseguir. No hem escatimat esforços. I ara tothom pot veure a través del vidre com s'acompleix l'esgrafiament en el cos. No voleu atansar-vos a mirar els claus?»

El viatger va aixecar-se lentament, hi va anar i es va acotar sobre el rasclet. «Veieu? —va dir l'oficial—, dues menes de claus diversament arreglats. Cada un de llarg en té un altre de curt al costat. El llarg és el que escriu, i el curt escup aigua, per a rentar la sang i mantenir sempre clara la grafia. L'aigua sangonosa és aconduïda cap a aquesta petita ranura i s'escola finalment en aquesta altra de més gran, el tub de desguàs de la qual mena a la rasa.» L'oficial va assenyalar amb el dit el camí exacte que havia de seguir l'aigua sangonosa. Quan, per tal de fer la demostració més visible, va posar-se davant la desembocadura del tub de desguàs i va fer amb les mans com si entomés l'aigua, el viatger va aixecar el cap i va palpar enrera cercant la cadira, per a tornar-s'hi a asseure. Llavors va adonar-se, amb fort esglai de part seva, que el condemnat havia seguit, igual com ell, la invitació de l'oficial d'inspeccionar de prop la disposició del rasclet. Havia estirat una mica endavant de la cadena l'adormit soldat i s'havia acotat també sobre el vidre. Es veia que ell també cercava, amb ulls incerts, allò que acabaven de contemplar els dos senyors i que, tanmateix, no se'n sortia, ja que li mancaven les explicacions. S'acotava per ci per lla i no feia més que recórrer amunt i avall amb els ulls tot el vidre. El viatger va voler fer-lo tirar enrera, ja que allò que estava fent era probablement punible. Però l'oficial va retenir amb una mà el viatger, mentre que amb l'altra agafava un grapat de terra del talús i el llançava contra el soldat. Aquest va obrir de cop els ulls i, en veure allò a què s'havia atrevit el condemnat, va deixar caure el fusell, va apuntalar-se amb els talons de peus a terra i va clavar estrebada amb la cadena al condemnat, que va caure tot seguit estenallat, i se'l va quedar mirant mentre es rebolcava per terra amb fort grinyol de les cadenes que l'engavanyaven. «Posa'l dret!», va cridar l'oficial, que s'adonava que el viatger es distreia massa a causa del condemnat. El viatger havia abocat fins i tot el cos per més enllà del rasclet, sense preocupar-se'n gens, i només volia comprovar què passava amb el condemnat. «Tracta'l amb compte!», cridava novament l'oficial, que va donar el tomb al voltant de l'aparell i, després d'haver agafat ell mateix el condemnat per sota les aixelles i d'impedir que continués rellicant de peus, va posar-lo altre cop dret amb ajuda del soldat.

«Ara ja ho sé tot», va dir el viatger, quan l'oficial va tornar cap al seu costat. «Falta el més important —va dir aquest, tot agafant-lo pel braç i assenyalant el capdamunt de l'aparell—: Allí, a l'esgrafiador, hi ha l'engranatge que determina el moviment del rasclet, engranatge regulable d'acord amb el dibuix indicat per la sentència. Utilitzo encara els dibuixos de l'anterior comandant. Vet-los aquí —va treure uns fulls de la cartera de pell—; no els puc disposar a les vostres mans, però, són allò que tinc més preat. Asseieu-vos, us els mostraré des d'aquesta distància, així també podreu veure'ls bé.» Va mostrar el primer full. El viatger hauria dit de grat alguna frase de reconeixença, però no va veure-hi sinó ratlles laberíntiques i entrecreuades, les quals cobrien el paper de manera tan densa i atapeïda que només amb gran esforç podien entrellucar-s'hi els espais intermedis. «Llegiu», va dir l'oficial. «No puc», va dir el viatger. «És clar i distingible, tanmateix», va dir l'oficial. «És molt artístic —va dir el viatger fugint d'estudi—, però no ho puc desxifrar.» «Sí —va dir l'oficial rient, alhora que es tornava a desar la cartera—, no és pas calligrafia per a ús d'escolars. Cal haver-hi llegit estona. També vós acabaríeu coneixent-ho. Naturalment que no pot ser cap grafia fàcil; no ha de matar de seguida, sinó just al cap de dotze hores, per terme mitjà; l'hora que

fa sis en constitueix el tombant. Cal, doncs, que la grafia pròpiament dita estigui envoltada per tot de refistolaments; la grafia real només recobreix la cintura; la resta del cos està destinada als adornaments. Podreu ara dignar la vostra atenció a fer-se càrrec del treball realitzat pel rasclat i tot l'aparell en conjunt? Vegeu!» Va enfilar-se d'un bot dalt l'escaleta, va girar una roda i va cridar: «Atenció, feu-vos a un costat!», i tot es va posar en marxa. Si la roda no hagués xerricat hauria estat esplèndid. L'oficial, com si estigués sorprès d'aquest desajustament de la roda, va amenaçar-la amb el puny, va estendre després, tot disculpant-se'n, els braços cap al viatger i va descendir cuita-corrents a observar el funcionament de l'aparell de sota estant. Hi havia alguna cosa que no estava conforme i que només ell podia detectar; va enfilar-se altre cop amunt, va ficar totes dues mans dins l'esgrafiador i, en acabat, en comptes de fer servir l'escaleta, per a fer més via, va deixar-se lliscar avall per un dels pals i, a fi de fer-se entenedor enmig d'aquell soroll, va bramar tot ell en extrema tensió a l'orella del viatger: «Compreneu el procés? El rasclat comença a esgrafiar; tan bon punt com ha fet sobre l'esquena de l'home la primera esgrafiada, la capa de cotó rodola i disposa lentament a un costat el cos, per tal d'oferir nou espai al rasclat. Mentrestant, aquelles parts que han estat ferides per l'esgrafiada van a parar damunt el cotó, el qual, en virtut del preparat especial que l'amara, estronca l'hemorràgia i disposa per a un esgrafiament més a fons. Les pues situades a l'extrem del rasclat arrenquen en el següent rodolament del cos les miques de cotó fluix que s'han quedat enganxades a les ferides i les llança a la rasa, el rasclat torna a posar-se en acció. I així és que va esgrafiant, cada cop més en profunditat, durant dotze hores. En el transcurs de les sis primeres el condemnat està si fa no fa tan viu com abans, només pateix dolors. Al cap de dues hores se li lleva el socó de feltre, perquè l'home ja no té més forces per cridar. En aquesta escudella escalfada amb electra, aquí a la capçalera, s'hi posa pasta d'arròs, per tal que l'home, si li ve de gust, en prengui allò que puguí pescar amb la llengua. Ningú no desaprofita l'oportunitat. Almenys jo no en conec cap, i hi tinc molta experiència. Només a partir de l'hora que fa sis perd les ganes de menjar. Acostumo llavors a posar-me de genolls aquí a la vora i observo el fenomen. Els darrers mossos rarament se'ls empassa, l'home, només els remena una mica dins la boca fins que els gargalleja a la rasa. I llavors m'haig d'ajupir, perquè, si no, m'anirien a parar a la cara. Com es torna llavors l'home de silenciós a partir de la sisena hora! Al més estúpid se li'n va l'enteniment. Comença al voltant dels ulls, i d'aquí s'expandeix a la resta del cos. Un espectacle tan seductor que fa venir ganes a qualsevol de posar-se també al seu costat, sota el rasclat. I el que s'esdevé és senzillament que l'home comença a desxifrar l'esgrafiat, fa morrets, com si parés orella. Ja ho heu vist, no és pas fàcil, de desxifrar l'esgrafiat amb els ulls; el nostre home, però, el desxifra amb les seves ferides. És molta feina, certament; li calen sis hores per a enllestir-la. Després, però, el rasclat l'acaba enfilant com un pollastró i el llença a la rasa, on va a petar enmig de l'aigua sangonosa i el cotó. S'ha acabat el judici, i nosaltres, jo i el soldat, el soterrem.»

El viatger havia escoltat l'oficial i esguardava, amb les mans a les butxaques dels pantalons, el funcionament de la màquina. També el condemnat l'esguardava, però sense fer-se'n càrrec. Estava una mica ajupit, resseguint el basculeig del rasclat i els seus claus, quan, a un signe de l'oficial, el soldat va esquinçar-li per darrera amb un ganivet la camisa i els calçons, de manera

que li van caure a terra; en voler-los agafar a fi de cobrir la seva nuesa, el soldat va sagnar-lo encara més i el va desprendre dels darrers parracs. L'oficial va deixar la màquina a punt i, enmig d'un silenci cada cop més greu, van posar el condemnat sota el rasclet. Van soltar les cadenes i, en lloc seu, van ser fermades les corretges; per al condemnat, això, de primer moment, va significar quasi un alleugeriment. El rasclet va ser regulat un grau més avall, ja que era un home prim. Quan els punxons van fregar-li la pell es va estremeir; mentre el soldat s'ocupava de lligar-li la mà dreta, va estendre l'esquerra sense saber cap a on; era tanmateix en la direcció on es trobava el viatger. L'oficial, a l'altra banda, esguardava insistentment el viatger, com si cerqués de llegir en el seu rostre la impressió que li feia l'execució que ell, si més no superficialment, li havia explicat.

La corretja destinada als canells va trencar-se; possiblement el soldat l'havia estreta massa fort. Calia que hi intervingués l'oficial, el soldat va mostrar-li el bocí de corretja trencat. L'oficial, tot adreçant-se al viatger, va dir: «La màquina està molt apedaçada, sempre peta o es trenca alguna cosa en un lloc o un altre; no pas per això l'hem de jutjar en conjunt negativament, però. D'altra banda, per a la corretja hi ha recanvi de seguida; faré servir una cadena; és clar, però, que el sotragueig que experimentarà el braç dret ja no serà tan suau així.» I mentre posava la cadena, va dir encara: «Els mitjans per al manteniment de la màquina són ara molt limitats. Sota l'anterior comandant se m'assignava només amb aquesta finalitat una quantitat en metàl·lic extra de què podia disposar lliurement. Hi havia també un magatzem on es guardaven totes les possibles peces de recanvi. Confesso que gairebé les dilapidava, aleshores vull dir, no pas ara, com pretén el nou comandant, al qual tot serveix de pretext per a combatre les antigues instal·lacions. Ara és ell qui administra personalment tot el pressupost, i si envio a demanar una corretja nova, se me n'exigeix com a comprovant el bocí trencat, la nova no m'arriba fins al cap de deu dies i és, a més, d'una mena més dolenta i no val gaire. I de com m'ho haig de manegar per a fer brandar mentrestant la màquina sense corretja, d'això, no se'n preocupa pas ningú.»

El viatger reflexionava: sempre és una cosa compromesa de voler intervenir d'una manera tallant en afers d'altri. Ell no era ni ciutadà de la colònia penitenciària ni ciutadà de l'estat al qual aquesta pertanyia. Si es decidia a condemnar aquesta execució o a intentar d'entrebancar-ne l'acompliment, sempre podrien dir-li: «Tu ets un estranger, calla.» I no hauria pogut replicar-hi res, només afegir-hi que ell mateix no s'hi veia fent aquest paper, car al capdavant ell viatjava només amb la intenció d'observar, però no pas amb la de canviar codis judicials d'altri. Ara, la situació era aquí tanmateix prou clara com per a induir a una presa de posició. La injustícia del procediment emprat i la inhumanitat de l'execució estaven fora de dubte. Ningú no podria veure-hi cap mena d'interès egoista per part del viatger, ja que el condemnat li era del tot desconegut, no li era pas compatriota i, a més, era un tipus que no podia suscitar la menor compassió. El viatger tenia recomanacions dels més alts càrrecs, havia estat rebut aquí amb gran cortesia, i el mateix fet d'haver estat convidat a presenciar aquesta execució semblava indicar fins i tot que hom li n'exigia el seu parer. I això era tant més probable com que el comandant, segons acabava de sentir dir explícitament, no era cap partidari d'aquest procediment i es comportava quasi hostilment envers l'oficial.

Llavors va sentir el viatger un bram irat de l'oficial. Aquest acabava tot

just d'entatxonar no sense esforç dins la boca del condemnat el socó de feltre, quan va venir-li una basca al condemnat que el va fer perbocar. L'oficial, en veure-ho, li havia tirat amunt el feltre i havia volgut girar-li el cap en direcció a la rasa, però va ser massa tard, i tota la vomitada va escampar-se per la màquina. «Tot és culpa del comandant! —va cridar l'oficial, i va començar a sacsejar fora de seny els pals d'aram—; m'embruten la màquina com una cort.» Amb mans tremoloses va indicar al viatger el que s'havia esdevingut. «No he intentat hores i hores de fer-li entendre al comandant que un dia abans de l'execució no s'ha de subministrar ja més menjar al condemnat?!? Però, és clar, la nova i condescendent direcció és d'un altre parer. Les senyores del comandant, abans del trasllat del condemnat, me l'afarten amb tot de lliniatures. Tota la seva vida que no s'ha alimentat d'altra cosa que de peix pudent i just ara ha de menjar llepolies i pastissos! Però bé, sí, també això fóra possible, no tindria res a objectar-hi, però per què no adquireixen llavors un nou feltre, tal com demano jo des de fa un trimestre? Com pot un home sense fàstic ni repulsió aferrar-se amb la boca a aquest feltre de què han xuclat i on han mossegat més de cent homes agonitzants?»

El condemnat havia ajupit el cap i se'l veia apaivagat, el soldat s'afanyava a netejar la màquina amb la camisa del condemnat. L'oficial va dirigir-se cap al viatger, que havia retrocedit un pas pres d'un vague pressentiment, va agafar-lo per la mà i se'l va endur a banda. «Voldria enraonar-vos en confiança —va dir—; oi que puc?» «I tant», va dir el viatger, i se'l va escoltar amb els ulls abaixats.

«Aquest procediment i aquesta execució que ara teniu l'oportunitat d'admirar ja no compten actualment a la nostra colònia amb cap partidari declarat. Jo en sóc l'únic representant, alhora que sóc també l'únic representant de l'heretatge de l'anterior comandant. En un progressiu desenvolupament de tot aquest procés ja no puc ni pensar-hi, esmerço totes les meves forces a mantenir i a conservar allò que encara en resta. Quan vivia l'anterior comandant tota la colònia era plena de partidaris seus; tinc en part la força de convicció de l'anterior comandant, però em falta totalment el seu poder; a conseqüència d'això els partidaris s'han neulit, n'hi ha encara molts, però cap no ho confessa. Si vós, avui, o sigui en un dia d'execució, us n'aneu a la casa de te i hi pareu l'orella, hi sentireu potser només expressions ambigües. Són de partidaris decidits, però per a mi inservibles, sota l'actual comandant i ateses les seves concepcions. I ara us pregunto: és que per causa d'aquest comandant i de les seves dones, que l'influencien d'allò més, ha d'esfondrar-se l'obra de tota una vida? —i tot dient això últim va assenyalar la màquina—. Hem de tolerar-ho? Encara que un hom només com a estranger s'estigui uns dies a la nostra illa? No hi ha temps per perdre, però; preparen alguna cosa contra la meua capacitat jurisdiccional; a la comandància tenen lloc assemblees consultives a les quals no he estat convocat; fins i tot la vostra visita d'avui em sembla indicativa de tota aquesta situació; són covards i us envien a vós, un estranger. Com enen de diferents en temps passat les execucions! Un dia abans del suplici ja tota la vall era plena de gent; tothom venia només per veure-ho; de bon matí apareixia el comandant amb les seves dones; músiques marcialspertaven tot el campament; jo donava el comunicat que tot era ja a punt; la corporació en pes —no podia faltar-hi cap alt funcionari— es col·locava ordenadament al voltant de la màquina; aquest munt de cadires de rodes no és sinó una escorrialla d'aquell temps. La màquina, netejada de nou, brillava;

per a gairebé cada execució jo prenia noves peces de recanvi. Sota la mirada atenta de centenars d'ulls —tots els espectadors que no es trobaven allí al capdamunt guaitaven de puntetes— posava el mateix comandant en persona el condemnat sota el rasclet. Això que avui pot fer un soldat qualsevol, era llavors feina meua, el president del tribunal, i me'n sentia honorat. I aleshores començava l'execució! Cap soroll no venia a destorbar el funcionament de la màquina. Alguns ja no miraven més, sinó que s'ajeien amb els ulls closos damunt la sorra; tothom ho sabia: s'està fent justícia. Enmig d'aquell silenci només se sentien els sanglots del condemnat, esmorteïts pel feltre. Avui dia ja no li és possible a la màquina d'arrencar al condemnat cap sanglot més fort dels que pot ofegar el feltre; aleshores, però, els claus esgrafiadors destil·laven un líquid corrosiu que avui dia ja no és permès d'emprar. Bé, i llavors arribava l'hora que feia sis! Era impossible d'atendre totes les demandes de poder guaitar de més a prop. El comandant, però, amb tot l'enteniment, disposava que s'atenguessin abans que res les dels nens; jo, certament, en virtut del meu càrrec, podia restar-hi tota l'estona; sovint agafava un nen a cada braç, i com copsàvem llavors tots tres l'expressió transfigurada d'aquell rostre martiritzat, com premièem les nostres galtes davant la visió d'aquella justícia finalment assolida i ja quasi transcorreguda! Quins temps aquells, camarada!» L'oficial havia oblidat evidentment davant de qui es trobava; havia abraçat el viatger i recolzat el cap a la seva espatlla. El viatger estava del tot perplex, mirava impacient per damunt de l'oficial. El soldat havia acabat de fer la neteja i abocava pasta d'arròs d'una llauna a l'escudella. Tan bon punt va adonar-se'n el soldat, que semblava haver-se refet ja del tot, va començar a enxarpar-ne amb la llengua. El soldat l'empenyia enrera, ja que la pasta d'arròs era per a més tard, però era també en tot cas indegut que el soldat l'engrapsés amb les seves mans brutes i no s'estigués de menjar-ne davant el famèlic condemnat.

L'oficial va dominar-se. «No us volia commoure —va dir—. Sí, ja sé, és impossible de fer comprendre avui dia què eren aquells temps. D'altra banda, la màquina continua funcionant i fent la seva feina, encara que es trobi sola en aquesta vall. I el cadàver continua caient al final a la rasa, en una mena de vol incomprensiblement suau, per bé que, a diferència d'abans, ja no s'hi apleguin com mosques al voltant centenars de persones. Llavors havíem hagut de construir una forta barana tot al voltant de la rasa, ara ja fa temps que és arrancada.»

El viatger va voler sostreure el rostre de la mirada escrutadora de l'oficial i es va posar a esguardar sense cap punt fix els encontorns. L'oficial va creure que observava la sequedat de la vall i, tot agafant-lo per les mans després d'haver-se col·locat davant seu, per tal de mirar-lo fit a fit, va preguntar-li: «Us adoneu de com és de vergonyós?»

El viatger, però, va continuar callat. L'oficial va deixar-lo estar una estona; eixarrancat de cames, amb les mans als malucs, mirava silencios cap a terra. Després va fer un somriure animós al viatger i va dir: «Jo era ahir a la vostra vora, quan el comandant us va invitar. Vaig sentir la invitació. Conec el comandant. Vaig comprendre de seguida el que volia obtenir amb aquesta invitació. Encara que el seu poder fos suficient com per a emprendre alguna cosa en contra meu, no gosa de moment, però sí que em vol exposar al vostre de judici, al d'un observador estranger. El seu càlcul és acurat; fa dos dies que sou a l'illa, no coneixíeu l'antic comandant ni la seva manera de pen-

sar, sou esclau de concepcions típicament europees, potser sou un decidit adversari de la pena de mort en general i, en especial, d'una semblant manera d'execució a través d'una màquina, teniu a més oportunitat de veure com transcorre l'execució sense participació de públic, tristament, just en una màquina mig espatllada; i doncs, això, tot plegat (així pensa el comandant), no faria possible que tinguéssiu el meu procedir per injust? I si el teniu per injust no us ho callareu pas (parlo sempre en el sentit del comandant), car de segur que confieu plenament en les vostres més que demostrades conviccions. Ben cert també que heu vist moltes peculiaritats de molts pobles i heu après de respectar-les, i d'aquí també probablement que no us manifesteu enèrgicament en contra d'aquest procedir, com faríeu potser a casa vostra. Però el comandant tampoc no en té necessitat, d'això. N'hi ha prou amb un mot fugaç, simplement immediat. No ha de correspondre's tampoc amb la vostra convicció el fet que aquest pugui adir-se només d'una manera aparent amb el seu desig. Us farà preguntes i més preguntes amb tota l'astúcia, n'estic segur. I les seves dones seuran fent rotllana i pararan d'allò més l'orella; llavors direu vós si fa no fa: "A casa nostra el procediment judicial és tot un altre", o bé "A casa nostra l'acusat és interrogat", o bé "A casa nostra el condemnat se n'assabenta, de la sentència", o bé "A casa nostra hi ha d'altres penes que la pena de mort", o bé "A casa nostra, de tortures, només n'hi havia a l'edat mitjana". Tot això són remarques que resulten més correctes com més òbvies se us mostren, remarques innocents, que no afecten el meu procedir. Però com se les prendrà, el comandant? Ja l'estic veient, jo, el bon comandant, com fa la cadira a un costat i surt corrent al balcó, i les seves dones, com li van darrera, i escolto la seva veu —anomenada per les dones "veu de tro"—, que fa: "Un gran investigador provinent de l'occident, destinat a inspeccionar els procediments judicials de tots els països, acaba tot just de dir que els nostres procediments d'acord amb l'antiga consuetud són inhumans. Després d'aquest enjudiciament d'una tal personalitat m'és naturalment impossible de continuar tolerant aquest procedir. Amb data d'avui, doncs, ordeno que, etc." Vós voleu intervenir, no heu pas dit això que ell anuncia, no heu pas anomenat inhumà el meu procedir, tot al contrari, d'acord amb el vostre més profund enteniment teniu aquest meu procedir pel més humà i humanitari, admireu també aquesta maquinària, però ja és massa tard; no feu cap al balcó, ple de dones; voleu cridar l'atenció sobre vós; voleu cridar; però una mà femenina us tapa la boca i jo i l'obra de l'antic comandant estem perduts.»

El viatger va haver de reprimir-se un somriure; així de fàcil era la tasca que ell havia tingut per tan difícil. Va dir evasiu: «Sobreestimeu la meua influència; el comandant ha llegit la meua carta de recomanació, sap que no sóc cap coneixedor dels procediments judicials. Si manifestava alguna opinió, fóra l'opinió d'un particular, no pas més significativa que la d'un altre qualsevol i, en tot cas, molt menys significativa que l'opinió del comandant, que, si no vaig errat, disposa en aquesta colònia de molt amplis drets. Si la seva opinió sobre aquest procediment és una de molt concreta i determinada, la que vós creieu, llavors sí que temo que ja li ha arribat l'hora final a aquest procediment, i sense la menor necessitat del meu modest ajut.»

Ho havia comprès ja l'oficial? No, encara no ho comprenia. Va moure vivament el cap, va dar un cop d'ull ràpid enrera en direcció del condemnat i del soldat, que, sobresaltats, van deixar estar l'arròs, va atansar-se ben a la vora del viatger i, esguardant-lo no pas fit a fit, sinó mirant en un punt indefinit

de la seva vestimenta, va dir-li més fluixet que abans: «No el coneixeu, el comandant; la vostra actitud davant d'ell i davant tots nosaltres és en certa manera —i disculpeu l'expressió— inofensiva, cànida; la vostra influència, creieu-me, no pot ser prou estimada i valorada. Vaig ser feliç quan vaig sentir que havíeu d'assistir només vós a l'execució. Aquesta ordre del comandant anava adreçada en contra meu, però ara li he donat un tomb favorable a mi. No heu estat capgirat per insinuacions equívokes ni per mirades menyspreatives —que no haurien pogut ser evitades en el cas d'una més nombrosa assistència a l'execució—, heu escoltat les meves explicacions, us heu mirat la màquina i us trobeu ara a punt de presenciar l'execució. El vostre judici és ja ben segur del tot ferm; en el cas de subsistir encara alguna petita inseguretats, el mateix espectacle de l'execució la bandejarà tot seguit. I ara és que us adreço el prec: ajudeu-me davant el comandant!»

El viatger no el va deixar continuar parlant. «Com podria fer-ho jo, això —va exclamar—; és totalment impossible. Podria perjudicar-vos més que no pas afavorir-vos, si ho feia.»

«Podeu fer-ho vós», va dir l'oficial. Amb una certa temença va veure el viatger com l'oficial premia els punys. «Podeu fer-ho», va repetir l'oficial d'una manera més peremptòria encara. «Tinc un pla que ha de reeixir. Creieu que la vostra influència no basta. Jo sé que és suficient. Però admès que tingueu raó, ¿no és tanmateix necessari, a fi d'assegurar el manteniment de tot aquest procediment, d'intentar fins i tot allò que és possiblement inassolible? Escolteu el meu pla. Cal abans de tot per a la seva realització que vós, avui, a la colònia, us estigueu, en la mesura que pugueu, d'emetre qualsevol judici sobre el procediment. Si hom no us en pregunta res de manera explícita, no heu de manifestar-vos pas en aquest sentit; altrament, les vostres declaracions en aquest respecte han de ser breus i indefinides; cal que hom s'adoni que us resulta penós de parlar-ne, que n'esteu disgustat, que, en el cas d'haver-ne de parlar obertament, no faríeu sinó desfer-vos en impropis. No exigeixo que mentiu; en absolut; només heu de contestar de manera breu i tallant, així com: "Sí, he vist l'execució", o bé "Sí, he sentit totes les explicacions". Només això, res més. Per al disgust i l'enuig que hom ha de percebre en vós ja hi ha motiu més que sobrat, per bé que no en el sentit del comandant, és clar, que ho entendrà tot a l'inrevés i li donarà un altre significat. En això es basa el meu pla. Demà tindrà lloc a la comandància, sota la presidència del comandant, una sessió plenària de tots els més alts funcionaris de l'administració. D'unes tals sessions, ha sabut fer-ne el comandant tot un número espectacular. S'hi va construir una galeria que sempre és plena d'espectadors. Em veig forçat a participar en aquestes assemblees, ben a contracor, però. Vós també hi sereu convidat del cert; si us comporteu avui d'acord amb el meu pla, la invitació es convertirà en un prec urgent. Si per qualsevol motiu inesbrinable no hi fóssiu convidat, hauríeu d'exigir tanmateix la invitació; i que llavors l'obtindreu és una cosa fora de dubte. Demà, doncs, seureu amb totes les dones a la llotja del comandant. Aquest s'encertirà de la vostra presència amb freqüents mirades cap amunt. Després que s'hauran tractat diversos temes, indiferents i irrisoris, pensats només de cara als oients —la majoria de vegades sobre construccions portuàries, sempre construccions portuàries!—, acabarà per plantejar-se també el del procediment judicial. Si no és el mateix comandant qui l'esmenta més tard o més d'hora, ja tindrà bona cura de fer-ho jo. Em posaré dret i faré el report de l'execució d'avui. D'una manera breu

i concisa, i només aquest report. Un tal report no és cosa habitual, però jo ho faré, tanmateix. El comandant me'n regradirà, com sempre, amb somriures cordials, i llavors, no podent-se retenir, aprofitarà l'avinentsa. "Acaba de fer-se", dirà en termes més o menys semblants, "el report de l'execució. Voldria només afegir-hi que hi ha assistit personalment el gran investigador que tant honora amb la seva visita la nostra colònia i que tots coneixeu. També la nostra sessió d'avui es veu enaltida de significat per la seva presència. Oi que ara adreçarem al gran investigador la pregunta de com enjudicia ell l'execució segons l'antiga consuetud i el procediment que la precedeix?" Aplaudiments unànimes, naturalment, consentiment general, jo seré el més abrandat. El comandant s'inclinarà davant vós i dirà: "Us faig la pregunta en nom de tothom." Avançareu cap a la balustrada. Hi estendreu les mans de manera ben visible, o, si no, jugareu amb els dits. I llavors, per fi, fareu sentir el vostre mot. No sé com aguantaré la tensió del pas de les hores fins en aquest moment. No heu de posar-vos barreres al vostre discurs, feu-ne un clam sorollós, de la veritat, doblegueu-vos per damunt la balustrada, brameu, i tant que sí, brameu-li al comandant la vostra opinió, la vostra increbrantable opinió. Però potser no voleu fer-ho així, potser no s'adiu amb el vostre caràcter, potser a casa vostra es comporta un hom de ben altra manera en situacions semblants, d'acord, està bé, també serà suficient, no us aixequieu, digueu només uns pocs mots, xiuxieueu-los, de manera que just puguin sentir-los els funcionaris rera vostre, ja n'hi haurà prou, no cal que parreu ni tan sols de l'escassa assistència a l'execució, ni dels grinyols de l'engranatge, ni de la corretja trencada, ni del feltre repugnant, no, de tot això ja me n'encarregaré jo, i, creieu-me, si el meu discurs no el foragita de la sala, el comandant, el forçarà a agenollar-se i a confessar en veu alta: "Antic comandant, predecessor meu, davant teu em prostro." Aquest és el meu pla; voleu ajudar-me a realitzar-lo? I és clar que voleu, més encara, deveu!» I l'oficial va agafar per tots dos braços el viatger i se'l va mirar a la cara esbufegant. Les darreres frases, les havia proferides cridant de tal manera que fins el soldat i el condemnat hi havien parat atenció; encara que no podien entendre'n res, havien parat d'endrapar i esguardaven el viatger encara mig mastegant.

La resposta que havia de donar fou des del primer moment indubtable, per al viatger; havia tingut ja massa experiència en la seva vida com perquè hi hagués pogut vacillar, en aquest cas; en el fons era sincer i no tenia gens de por. Tot i això, a la vista del soldat i del condemnat, va hesitar encara uns instants. Finalment, però, va dir, tal com devia: «No.» L'oficial va parpel·lejar un munt de cops, sense per això deixar d'esguardar-lo. «Voleu una explicació?», va dir el viatger. L'oficial va fer que sí en silenci. «Sóc un adversari d'aquest procediment —va dir llavors el viatger— de molt abans que m'atorguéssiu la vostra confiança (una confiança de què naturalment no faré abús sota cap pretext); ja havia reflexionat si fóra justificat d'intervenir en contra d'aquest procediment, i si la meua intervenció podria tenir la menor perspectiva d'èxit. A qui m'hauria hagut d'adreçar en primer lloc, era una cosa que tenia del tot clara: al comandant, òbviament. Vós m'ho heu fet veure encara més clar, sense refermar però la resolució que jo ja tenia presa d'abans, al contrari, la vostra sincera convicció em commou i em dol, per bé que no pugui foraviar-me del que considero el meu deure.»

L'oficial va restar callat, va girar-se cap a la màquina, i aferrant-se a una de les barres d'aram, inclinat una mica cap endavant, va guaitar amunt, cap

a l'esgrafiador, com si examinés si tot estava en ordre. El soldat i el condemnat semblaven haver-se fet d'allò més amics; el condemnat, tot i la dificultat que suposava el fet d'estar emmanillat, feia entresenyas al soldat; aquest se li atansava a frec; el condemnat li xiuxiuejava alguna cosa, i el soldat assentia.

El viatger va acostar-se a l'oficial i li va dir: «Encara no sabeu el que vull fer. Exposaré ben cert al comandant el meu parer sobre el procediment, però no pas en una sessió, sinó a soles ell i jo; no restaré tampoc gaire més temps aquí, o sigui que tampoc no podré ser convocat a cap sessió; me'n vaig demà de bon matí, si més no m'embarcaré.»

No feia pas l'efecte que l'oficial hagués escoltat. «El procediment no us ha convençut, doncs», va dir entre si aquest tot somrient, com un vell somriu de la niciesa d'un infant i manté rera aquest somris el seu veritable pensament.

«Llavors, doncs, és arribada l'hora», va dir finalment, esguardant de sobte el viatger amb uns ulls aclarits que implicaven una certa exhortació, una certa exigència de participació.

«L'hora de què?», va demanar intranquil el viatger, sense rebre però cap resposta.

«Ets lliure», va dir l'oficial al condemnat en la seva llengua. Aquest de moment no s'ho va creure. «Apa, quedes lliure», va dir l'oficial. Per primer cop va animar-se la cara del condemnat d'un alè de veritable vida. Era cert, allò? No es tractava d'un caprici de l'oficial que pogués ser passatger? Havia aconseguit el viatger gràcia per a la seva persona? Què era, doncs? Així semblava preguntar la seva cara. Però no per gaire temps. Fos el que fos, ell volia, si li era permès, trobar-se ben de debò en llibertat, i va començar a bellugar-se i a regirar-se, tant com el rasclat li ho permetia.

«M'estàs trencant les corretges —va cridar l'oficial—; estigue't quiet! Ara les deslligarem.» I va fer senyal al soldat de posar-se tots dos a la feina. El condemnat reia sense dir res, i adés girava el rostre a l'esquerra cap a l'oficial, adés a la dreta cap al soldat, i no oblidava tampoc el viatger.

«Treu-l'en», va ordenar l'oficial al soldat. Calia anar amb compte a causa del rasclat. El condemnat, a conseqüència del seu neguit impacient, s'havia fet unes esgarrinxades a l'esquena.

A partir d'aquell moment l'oficial ja no se'n va preocupar més, d'ell. Va atansar-se al viatger, va treure's un altre cop la cartereta de pell, va fullejar-hi fins a trobar finalment la pàgina que cercava i la va mostrar al viatger. «Llegiu», va dir. «No puc —va dir el viatger—, ja us ho he dit que no les puc llegir, aquestes pàgines.» «Mireu-vos tanmateix amb tota atenció aquest full», va dir l'oficial posant-se al costat del viatger per tal de llegir conjuntament amb ell. Com que això no va servir de res, l'oficial va començar a resseguir el paper amb el dit petit, a una alçada prudencial, talment com si el full no pogués ser tocat en cap cas, a fi i efecte de facilitar d'aquesta manera la lectura al viatger. Aquest bé prou que s'hi va escarrassar, mal que només fos per mostrar-se sol·licit a l'oficial, però li fou impossible. Llavors l'oficial es va posar a llegir lletra per lletra la inscripció i després va llegir-la un altre cop en un conjunt. «Sigues just! —hi diu—; ara sí que ho podreu llegir.» El viatger va capbussar-se tan a fons en el paper, que l'oficial, per por que no l'arribés a tocar, va allunyar-l'en un tros; aquest cop el viatger no va dir certament res més, però era clar que tampoc no l'havia pas encara pogut llegir. «Sigues just!, hi diu», va fer altre cop l'oficial. «Pot ser —va dir el viatger—, ja m'ho crec, que ho posa.» «Bé, doncs», va exclamar l'oficial, acontentat si

més no en part, i amb el full a la mà va enfil·lar-se tot seguit a l'escaleta; el va dipositar amb gran cura a l'esgrafiador i va regular aparentment en sentit oposat tot l'engranatge; fou una tasca feixuga, car es devia tractar de tot de rodes petites, i sovint va desaparèixer el cap sencer de l'oficial dins l'esgrafiador, de tan exactament com havia de revisar l'engranatge.

El viatger, de sota estant, havia anat seguint sense interrupció tota aquesta operació, i el coll mig se li havia garratibat, també els ulls li feien mal de tota la lluminària d'aquell sol de plom. El soldat i el condemnat estaven atrafegats l'un amb l'altre. Aquell havia extret de la rasa amb la punta de la baioneta la camisa i es pantalons del condemnat. La camisa era terriblement bruta, i el condemnat va rentar-la dins el cubell d'aigua. Després, en posar-se la camisa i els pantalons, tant el soldat com el condemnat van fer-se un tip de riure, ja que totes dues peces de roba eren esqueixades del darrera. Potser va creure's el condemnat en l'obligació d'haver de distreure el soldat, perquè va posar-se amb la seva esqueixada vestimenta a fer giragonses al voltant del soldat, que, a la gatzoneta, no feia més que riure i dar-se copets als genolls. Tot i això, es refrenaven encara per consideració a la presència dels senyors.

Quan l'oficial va haver enllestit per fi la seva feina dalt de tot de la màquina, va esguardar-la somrient en totes les seves parts, va tancar la tapa de l'esgrafiador, oberta fins llavors, va baixar cap avall i, després d'haver mirat cap al condemnat, va observar satisfet que aquest ja n'havia tret la seva vestimenta; va anar-se'n llavors cap al cubell d'aigua, a rentar-s'hi les mans, i es va adonar massa tard de la fastigosa brutícia que hi surava; tot entristint-se en veure que no s'hi podria rentar les mans, va decidir-se per fi d'enfonsar-les dins la sorra —a tall de succedani no gens plaent, però obligat— i en acabat es va aixecar i va començar a descordar-se la guerrera de l'uniforme. Tot fent això van caure-li els dos mocadors de senyora que s'havia entatxonat sota les solapes. «Aquí tens els teus mocadors», va dir, i els va llançar al condemnat. I al viatger va dir-li, explícit: «Regal de les senyores.»

Malgrat la pressa evident amb què es va desvestir l'uniforme i amb què va despullar-se després del tot, tractava d'allò més acuradament cada peça de roba, fins i tot va posar en ordre amb els dits una borla dels cordons platejats de la guerrera. Aquesta cura s'adeia tanmateix ben poc amb el fet que, tan bon punt acabava de plegar cada peça, la llancés d'un cop indeliberat dins la rasa. L'última cosa que va quedar-li a sobre va ser una daga curta amb la seva corretja cinturera. Va treure la daga de la beina, va trencar-la i, després d'haver-ho arreplegat tot, els bocins de la daga, la beina i la corretja, va llançar-ho tot amb tanta virulència que va fer un fort retruny al fons de la rasa.

Ara ja estava tot nu. El viatger va mossegar-se els llavis però no va dir res. Bé prou que ho sabia el que passaria, però no tenia cap dret a posar cap entrebanc en res a l'oficial. Si el procediment judicial de què depenia l'oficial estava tan pròxim a veure's suprimit —possiblement a conseqüència de la intervenció del viatger, a la qual, d'altra banda, aquest se sentia de part seva obligat—, llavors volia dir que l'oficial actuava del tot correctament; el viatger no hauria actuat d'altra manera en el seu lloc.

El soldat i el condemnat no entenien res d'antuvi, al començament ni tan sols miraven. El condemnat estava molt content d'haver recobrat els mocadors, però no va poder alegrar-se'n gaire estona, perquè el soldat els hi va arrebassar d'una estrebada ràpida i imprevista. I ara el condemnat maldava per estirar-los-hi de darrera el cinturó, on el soldat se'ls havia amagat; aquest, però,

era més viu i no se'ls deixava prendre. I així es barallaven mig en broma. No van parar atenció fins que l'oficial no va quedar del tot nu. El condemnat en especial va fer el posat de trobar-se afectat pel pressentiment d'un gran trasbals. Allò que a ell li havia esdevingut, li esdevenia ara a l'oficial. Potser s'arribaria ara fins a l'últim extrem. Probablement n'havia donat l'ordre el viatger estranger. Era, doncs, una venjança. Sense haver patit el suplici fins al final, es veia ara tanmateix venjat fins al final. Una riulla ampla i silenciosa va estendre's per la seva cara i ja no en va desaparèixer més.

L'oficial s'havia girat cap a la màquina. Si abans havia quedat explícit que ell comprenia bé i a fons la màquina, ara podia un hom quasi sentir-se afligit de veure quin tracte li dispensava i com l'obeïa. Havia acostat la mà al rascllet i va apujar-lo i abaixar-lo diverses vegades fins que va assolir la posició justa per a engrapar-lo a ell; va agafar el llit dels costats i aquest va començar a vibrar; el socó de feltre va atansar-se cap a la seva boca, va fer-se evident que l'oficial no volia entomar-lo, però la vacil·lació va durar només un moment, i s'hi va acabar amorrant. Tot era a punt, només les corretges penjaven encara a banda i banda, però resultaven innecessàries, l'oficial no havia d'estar lligat. Llavors va reparar el condemnat en les corretges soltes i, com que en la seva opinió l'execució no fóra completa si no les lligaven, va fer un gest al soldat i tots dos van afanyar-se a emmanillar l'oficial. Aquest ja havia estirat el peu a fi d'empènyer la maneta que havia de posar en moviment l'esgrafiador; llavors va veure que aquells dos hi havien fet cap; va enretirar el peu i va deixar que l'emmanillessin. Però ara ja no podia atènyer la maneta; ni el soldat ni el condemnat no la trobarien, i el viatger estava resolt a no moure's. No calgué; tan bon punt van estar ajustades les corretges, la màquina va començar a treballar; el llit vibrava, els claus ballaven sobre la pell, el rascllet es balancejava amunt i avall. El viatger feia ja una estona que s'ho mirava amb la vista clavada i estàtica quan va recordar que una de les rodes de l'esgrafiador hauria hagut de grinyolar; però tot era silenciós, no se sentia ni el menor xerric.

Per obra i gràcia d'aquest treballar silenciós va sostreure's formalment la màquina a tota atenció. El viatger esguardava el soldat i el condemnat. El condemnat era el qui es mostrava més vivaç, tot el de la màquina l'interessava, adés s'ajupia, adés s'estirava, o bé feia un senyal amb l'índex per tal d'ensenyar alguna cosa al soldat. Al viatger li resultava penós i violent. Estava resolt a continuar aquí fins al final, però la visió d'aquells dos no l'hauria pas aguantada gaire temps. «Aneu-vos-en a casa», va dir. El soldat potser hi hauria estat disposat, però el condemnat més aviat va prendre's l'ordre com un càstig. Amb les mans desplegadas va implorar de poder continuar estant present allí i, en fer el viatger que no amb el cap, intransigent, va fins i tot prostrar-se de genollons. El viatger va veure com aquí les ordres no servien de res i s'hi va atansar amb ànim de foragitar-los. Llavors va sentir un soroll dalt de l'esgrafiador. Va mirar cap amunt. És que s'havia espatllat una de les rodes dentades? No, es tractava d'una altra cosa. A poc a poc va aixecar-se la tapa de l'esgrafiador i va obrir-se de bat a bat. Els punxons d'una de les rodes dentades van sortir i van aixecar-se, aviat va aparèixer tota la roda, fou com si una força estranya comprimís l'esgrafiador, de manera que ja no hi hagués més lloc sobre per a aquesta roda, que va girar-se cap a un extrem de l'esgrafiador fins a caure furient d'una sola peça a la sorra, on va quedar-se estesa. Aviat va esdevenir-se el mateix amb una altra, i amb tantes més, de grosses i de petites, que ja no podien distingir-se les unes de les altres, i a cada moment

podia creure un hom que l'esgrafiador ja n'havia quedat buit, però sempre en sorgia un altre grup, de molt nombrós, que s'enfilava fins a caure furient a la sorra, on quedava encallat. A causa de tot aquest entrecàs havia oblidat el condemnat l'ordre del viatger, les rodes dentades el tenien completament encantat, a cada moment volia agafar-ne una, incitava alhora el soldat a ajudar-lo, però sempre enretirava espantat la mà, perquè a cada roda la seguia una altra que, si més no en el primer rodolament, l'esperverava.

El viatger, per contra, estava d'allò més intranquil; era evident que la màquina s'anava fent miques; el seu funcionament pausat havia resultat un engany; tenia el sentiment com si ara s'hagués de preocupar per l'oficial, car aquest ja no podia valer-se de si mateix. Però mentre l'incident de les rodes dentades absorbia tota la seva atenció no havia pensat a inspeccionar tota la resta de la màquina; quan ara, però, després que l'última d'aquestes rodes hagués saltat de l'esgrafiador, va inclinar-se per sobre el rasclat, va trobar-se amb una nova sorpresa, encara més empipadora. El rasclat no escrivia, només punxava, i el llit ja no feia rodolar el cos, sinó que l'elevava només vibrant cap als claus. El viatger va voler intervenir-hi, possiblement per tal d'aturar-ho tot, això ja no era cap tortura, com volia assolir l'oficial, sinó assassinat d'immediat. Va estirar les mans. Llavors va elevar-se el rasclat amb el cos enfilat cap a un costat, tal com, si hagués anat bé, no hauria hagut de fer fins a l'hora dotzena. La sang va rajar a dolls (i no pas barrejada amb aigua, aquest cop també havien fallat els tubs de l'aigua). I llavors va fallar també l'última cosa, el cos no va desprendre's dels llargs clauots, es va anar dessagnant, penjant però sobre la rasa sense caure-hi. El rasclat volia retornar a l'anterior posició, però com si s'adonés que encara no estava alliberat del seu llast, va continuar oscil·lant per damunt la rasa. «Ajudeu!», cridava el viatger al soldat i al condemnat i ell mateix agafava els peus de l'oficial. Volia fer pressió contra els peus, els altres dos havien d'agafar el cap de l'oficial des de l'altra banda, i així havia de ser possible d'enretirar-lo dels claus. Però aquell parell no es decidia a venir; el condemnat va girar-s'hi fins i tot d'esquena; el viatger no va tenir més remei que anar cap a ells i dur-los a la força a agafar el cap de l'oficial. En fer això va veure quasi a contracor la cara del cadàver. Era com havia estat en vida (no s'hi podia descobrir cap signe de la redempció promesa); tot allò que els altres havien trobat en la màquina, l'oficial no va trobar-ho; els llavis estaven fortament premuts; els ulls, oberts, tenien l'expressió de la vida, la mirada tranquil·la i convençuda; el front solcat de la punxada del gran agulló d'acer.

* * *

Quan el viatger, amb el soldat i el condemnat rera seu, va fer cap a les primeres cases de la colònia, va assenyalar-ne el soldat una i va dir: «Aquesta és la casa de te.»

A la planta baixa d'una de les cases hi havia un local enfonsat, encovat, de sostre i parets fumades. Obert de bat a bat vers el carrer que tenia per davant. Encara que la casa de te es diferenciava ben poc de les altres cases de la colònia, totes elles, palau de la comandància inclòs, d'allò més tronades, va exercir aquesta sobre el viatger la impressió d'un record històric i va sentir-se corprès dels temps passats. Va acostar-s'hi seguit dels seus acompanyants,

va anar per entremig de les desocupades taules que eren al carrer davant la casa de te i va inspirar l'aire fred i resclosit que sortia de l'interior. «El vell és enterrat aquí —va dir el soldat—, un lloc al cementiri li ha estat denegat pels sacerdots. Hom va restar un període indecís sobre on calia enterrar-lo, finalment va ser enterrat aquí. D'això, segur que l'oficial no us n'ha explicat res, ja que se n'avergonyia naturalment d'allò més. Fins i tot va intentar alguns cops de desenterrar-lo de nit, però sempre en fou foragitat.» «On és la tomba?», va preguntar el viatger, que no podia creure el soldat. Tot seguit van avançar tant el soldat com el condemnat unes passes davant seu i van assenyalar amb les mans estirades cap al lloc on havia de trobar-se la tomba. Van menar el viatger fins a la paret del fons, on hi havia homes asseguts al voltant d'unes taules. Eren probablement treballadors portuaris, gent forçada, amb negres barbes serrades, curtes i lluent. Tots anaven sense jaqueta, llurs camises estaven esqueixades, era una gent pobra, humiliada. En atansar-se el viatger, alguns van aixecar-se, van prémer-se contra la paret i se'l van quedar esguardant fit a fit. «És un estranger —mormolaven al seu voltant—, vol mirar-se la tomba.» Van fer a un costat una de les taules, sota la qual es trobava efectivament una làpida funerària. Era una làpida senzilla, prou baixa com per a poder ser amagada sota una taula. Duia una inscripció en lletres molt petites; el viatger, per a llegir-les, va haver-se d'agenollar. Feia:

Aquí reposa l'antic comandant. Els seus partidaris, als quals no és ara permès de tenir cap nom, van cavar-li la tomba i hi van posar la làpida. Existeix una profecia segons la qual, d'aquí a un nombre determinat d'anys, el comandant ressuscitarà i des d'aquesta casa durà els seus partidaris a la reconquesta de la colònia. Creieu i espereu!

Quan el viatger va haver-ho llegit i es va aixecar, va veure els homes al seu voltant dempeus i somrient, com si haguessin llegit amb ell la inscripció, l'haguessin trobada ridícula i l'exhortessin ara a adherir-se a llur opinió. El viatger va fer com si no se n'adonés, d'això, va repartir algunes monedes entre ells, va esperar encara fins que la taula va tornar a ser posada de nou sobre la tomba i, després d'haver abandonat la casa de te, va encaminar-se cap al port.

El soldat i el condemnat havien trobat coneguts a la casa de te que van retenir-los-hi. Se'n devien desempallegar aviat, però, perquè el viatger es trobava encara en el bell mig de la llarga escala que duia cap als bots quan aquests van fer-hi cap tot corrent-li al darrera. Volien obligar probablement el viatger a endur-se'ls amb ell. Mentre el viatger negociava a baix amb un barquer el transbordament al vapor, davallaven tots dos l'escala, en silenci, car no gosaven cridar. Quan van arribar a baix, però, el viatger ja era al bot i el barquer el desamarrava de la riba. Haurien pogut encara saltar al bot, però el viatger va brandar una maroma fortament entrelligada i els va amenaçar, tot dissuadint-los així de fer el salt.

FRANZ KAFKA
traducció de Josep Murgades